

Dönemsonu İşlemleri

15

Muhasebenin başlıca işlevlerinden biri dönemsonunda işletme ile ilgili taraflar için doğru ve güvenilir bilgilere dayalı mali tabloların hazırlanmasıdır. İşletmenin dönem başından dönemsonuna kadar geçen süre içinde yaptığı bazı faaliyetlere ilişkin kayıtlarda ve işlemlerde istemeden unutmalar, hatalar olabilir. Bazı varlıklarda çeşitli nedenlerle kayıplar ve yıpranmalar olabilir. Bazı varlıkların gerçek değerleri ekonomik koşullar, enflasyon gibi nedenlerle deftere kayıtlı değerlerinden farklı olabilir. Bu ve buna benzer olaylardan dolayı dönemsonunda işletmenin sahip olduğu varlıklar ile ödemekle yükümlü olduğu borçların gerçek tutarlarının bilinmesi için envanter işlemlerinin yapılması zorunlu olmaktadır.

Bu üniteyi daha kolay anlamanız için, 5. Ünite de açıklanan muhasebe sürecini tekrar gözden geçirin ve tanıdığımız veya çalıştığımız bir işletmenin dönemsonunda sayım ve değerlendirme işlemlerini neden ve nasıl yaptıkları konusunda bilgi alınız.

Amaçlarımız

Bu üniteyi okuduktan sonra;

1. Dönemsonu işlemlerine gerek var mı, varsa neden?
2. Dönemsonu işlemleri nelerdir ve her bir işlem ne zaman ve nasıl yürütülür?
3. Dönemsonunda bulunacak kar veya zararın vergi yasalarımız açısından durumu nedir?

konularında gerekli bilgi ve becerilere sahip olabilirsiniz.

DÖNEMSONU İŞLEMLERİNİN GEREKLİLİĞİ

Dönemsonu işlemlerine gerek var mı, varsa neden?

Genel geçici mizan Aralık ayı sonu itibarıyla düzenlenen mizandır.

İşletmelerde bir hesap dönemi süresince yapılan mali nitelikli işlemlerin belgelere dayanılarak ilgili hesaplara kaydedilmesinden sonra, dönemsonunda çıkarılan genel geçici mizan, dönemsonu envanter bilgileri olmaksızın bilanço ve gelir tablosunun doğru düzenlenmesine olanak vermez.

SIRA SİZDE

Dönemsonu envanter bilgileri olmaksızın genel geçici mizandan yararlanarak neden mali tablolar hazırlanamaz?

Mal işlemlerinin aralıklı envanter yöntemine göre muhaseleştirilmesi durumunda mal satış karı veya zararı ancak mal sayımından sonra bulunur. 7. Üniteye bakınız.

Önemli olan bir varlığın gerçek olan tutarının ve değerinin belirlenerek bilançoya yansıtılmasıdır

Nominal değer, senedin üzerinde yazılı olan değerdir. Peşin değer, tahsil vadesi daha sonra olan bir senedin bilanço günü itibarıyla paraya çevrilmesi halinde ele geçecek para tutarıdır.

Genel geçici mizandan yararlanarak dönemsonu bilançosu ile gelir tablosunun hazırlanamamasının nedenlerinin başlıcaları şunlardır:

- Mal işlemleri, aralıklı envanter yöntemine göre muhasebeleştirildiğinde, dönemsonunda elde kalan malların tutarını ilgili hesap (Ticari Mallar hesabının) kalanından belirleme olanağı yoktur. Çünkü her satıştan sonra satılan malın tutarı ticari mallar hesabından düşülmemektedir.
- Mal işlemleri, devamlı envanter yöntemine göre kayda alındığında bile hesap dönemi içinde fire, kaybolma, çalınma gibi miktar azalışlarına neden olan olaylar ile vadesi geçme, fiyatı düşme vb. nedenlerle meydana gelen değer azalışları sonucu Ticari Mallar Hesabı mevcut malların değerini göstermeyebilir. Bunun için dönemsonunda kalan mevcut malın değerinin saptanması gerekiyor.
- Mal dışında kalan diğer varlıklarda çeşitli nedenlerle gerçek durum ile hesaplarda görülen tutar arasında farklar olabilir. Örneğin, kasa hesabında görülen para ile sayım sonucu kasada bulunan tutar arasında çalınma, fazla veya eksik ödeme ve tahsilat gibi nedenlerle eşitlik bulunmayabilir. Aynı durum diğer varlıklarda da söz konusu olabilmektedir.
- Bazı alacakların tahsili şüpheli duruma düşmüş, bazı alacakların ise, tahsil olanağı tamamen ortadan kalkmış, yani değersiz duruma düşmüş olabilir. O nedenle tahsil edilebilecek veya edilemeyecek alacakları birbirinden ayırarak gerçek olan alacakları saptamak gerekiyor.
- Dönemsonunda işletmenin senetler cüzdanında (portföyde) bulunan alacak senetlerinin nominal değerleri ile bilanço günündeki peşin değeri (tasarruf değeri) aynı değildir.
- İşletmenin menkul kıymetler portföyündeki hisse senetlerinde alış bedellerine göre değer değişimleri meydana gelmiş olabilir.
- İşletmenin elinde mevcut bulunan yabancı paraların Türk parası cinsinden tutarlarında döviz kuruna bağlı değişimler meydana gelmiş olabilir.
- Amortisman tabii duran varlıklarda aşınma, yıpranma, teknolojik eskime gibi nedenlerle değer kayıpları olur. Bunun yanında enflasyona bağlı olarak duran varlıkların hesaplarda görülen değerleri, cari (piyasa) değerlerini göstermekten uzaklaşmış olabilir. Enflasyon nedeniyle daha önce örneğin 5 milyara almış olduğumuz bir aracın bugünkü piyasa değeri kullanılmış olmasına karşın 7 milyar olabilmektedir.
- Doğmuş (tahakkuk etmiş), ancak henüz tahsil edilmemiş gelirler ile ödenmemiş giderlere ilişkin kayıtlar yapılmamış, unutulmuş olabilir.

- Mevcut gelir ve gider hesaplarına yazılmış, ancak aslında gelecek yıllara ait gelir ve giderler olabilir. Bu nedenle her gelir ve gideri ait olduğu dönemde göstermek için bazı hesap ayarlamalarının yapılması gerekebilir.
- Bazı mali nitelikli işlemlerin kayıtları unutulmuş olabilir.
- Dönem içinde yanlış hesaplara kayıtlar düşülmüş olabilir. Yapılan kayıtlarda tutar hataları bulunabilir.

Yukarıda belirtilen nedenlerle dönemsonunda düzenlenen genel geçici mi-zanda görülen değerler ile işletmenin varlıkları ve borçlarının gerçek durumları arasında farklılıklar olabilmektedir. İşte bu nedenle dönemsonu işlemleri diğer bir ifadeyle sayım ve değerlemeyi ifade eden envanter işlemlerine mutlaka gerek vardır.

Ancak bu şekilde, işletmenin mali durumu ve faaliyet sonuçları hakkında doğru bilgiler veren bilanço ve gelir tablosu hazırlanabilir.

Dönemsonu envanter işlemlerini herbir hesap itibarıyla zorunlu kılan nedenler nelerdir?

SIRA SİZDE

DÖNEMSONU-ENVANTER İŞLEMLERİ

Dönemsonu işlemleri nelerdir ve herbir işlem ne zaman ve nasıl yürütülür?

İş hayatında **envanter** sözcüğü, bazen işletmenin mevcut, alacak ve borçlarının dökümünü gösteren listeler için kullanıldığı gibi; bazen de stokların miktar ve değerlerini ifade etmek için kullanılmaktadır.

Envanter çıkarmak denince ne anlaşılabilir?

DÜŞÜNELİM

Ticaret Kanunu ve Vergi Usul Kanununda envanter sözcüğü yerine **envanter çıkarma** işleminin tanımlandığını görmekteyiz. Sözü edilen bu kanunlarda "Envanter çıkarmak; bilanço günündeki mevcutları, alacakları ve borçları saymak, ölçmek tartmak ve değerlemek suretiyle kesin bir şekilde ve müfredatlı olarak tesbit etmektir..." denilmektedir. (TK: 73, VUK:186).

Her iki kanunumuzda da **envanter çıkarma işlemi**, sayım ve değerlendirme olmak üzere iki aşamalı **olarak tanımlanmaktadır**. Yapılacak sayım ve değerlendirme işlemlerinden sağlanan bilgilere dayanarak gerekli ayarlama ve düzeltme kayıtlarını yapmak suretiyle hesap kalanlarını sayım gününün gerçek değerlerini verecek duruma getirir. Bu işlemler muhasebede dönemsonu (envanter) işlemleri olarak ifade edilir.

Envanter işlemleri denince ne anlaşılır?

SIRA SİZDE

Dönemsonu-Envanter İşlemleri; işletmeye dahil mevcutları, alacak ve borçların miktarlarını ve değerlerini kesin bir şekilde dökümlü olarak saptamak elde edilen sonuçlara göre gerekli ayarlama ve düzeltme kayıtlarını yapmak suretiyle işletmenin mali durumu ve faaliyet sonuçları ile ilgili gerçek değerlerin görülmesini sağlamaktır.

Özetle **envanter-dönemsonu** işlemleri; sayım, değerlendirme ve dönemsonu kayıtlarının yapılmasını kapsayan bir süreçtir.

SIRA SİZDE

Envanter, envanter çıkarmak, envanter-dönemsonu işlemleri ve dönemsonu kayıtları kavramları arasındaki farkları belirtiniz.

Envanter İşlemleri

Envanter İşlemleri:

1. Muhasebe dışı envanter ve
 2. Muhasebe içi envanter,
- olmak üzere iki aşamadan oluşur.

Muhasebe Dışı Envanter

Ticaret Kanunu ve Vergi Usul Kanunda tanımı yapılan ve yılda en az bir kez yapılması zorunlu olan envanter, muhasebe dışı envanterdir. Muhasebe dışı envanter, iktisadi varlıkların büyük defter hesaplarında yer alan değeri nazarı dikkate alınmaksızın bu varlık ve borçların tek tek sayılması, kontrol edilmesi ve değerlendirilmesiyle yapılır.

DÜŞÜNELİM

Envanter ile bilanço arasında nasıl bir ilişki olabilir?

TK: Ticaret Kanunu
VUK: Vergi Usul Kanunu

Bilançonun hazırlanması muhasebe dışı envantere dayanır. TK.m. 74 VUK.m. 192, "Bilanço, envanterde gösterilen kıymetlerin tasnifli ve karşılıklı değerleri itibarıyla tertiplenmiş özeti"dir diyerek bu yakın ilişkiyi ifade etmiştir. İşletmenin yapısına en uygun bir biçimde ve dökümlü olarak çıkarılan envanter, bilançonun doğru ve güvenilir olmasını sağlayacaktır.

SIRA SİZDE

Ticaret Kanunu ve Vergi Usul Kanununa göre bilanço neyin özetidir?

Envanter Çıkarma Zamanı ve Hesap Dönemi

Envanterin ne zaman çıkarılacağını ilgili kanunlarımız belirlemiştir (TK.m. 72, VUK.m. 185). İşletmelerin kuruluş tarihlerinde ve sonra da her hesap dönemi sonunda envanter çıkarmaları gerekmektedir.

Genel olarak hesap dönemi 12 aylık normal takvim yılıdır. Hesap dönemi sonunda çıkarılan envanter, izleyen hesap döneminin dönembaşı envanterini oluşturur.

Bazı durumlarda faaliyet süresi bir takvim yılından daha kısa olduğu halde bu süreler, bir hesap dönemi sayılır; envanter çıkarılır, ona bağlı olarak da bilanço düzenlenir. Elde edilen kazançlar da bir yılın kazancıymış gibi vergilendirilir.

Takvim yılı içinde işe başlayan ve işi bırakan mükellefler, işe başlama ve işi bırakma tarihlerinde envanter çıkarır ve bilanço düzenlerler.

Takvim yılı içinde işe başlayıp devam edenler, işe başlama tarihinde ve takvim yılı sonunda envanter çıkarır ve bilanço düzenlerler.

Mükellef, gelir elde edip kendisine vergi ödeme yükümlülüğü getirilmiş olan gerçek veya tüzel kişidir. Gerçek kişi insan, tüzel kişi şirket.

SIRA SİZDE

Envanter ne zaman çıkarılır? Bir takvim yılından daha kısa süreler için envanter çıkarma işlemi hangi durumlarda söz konusu olabilir?

Sayım İşlemleri

Envanter çıkarma işlemi iki aşamadan oluşur. Bunlardan birincisi, envantere hazırlık aşaması; ikincisi sayım işlemidir.

Küçük işletmelerde sayım işlemini bir veya iki kişi yürütebilir. Ancak, büyük işletmelerde sayım işlemleri bir ekip çalışmasını gerektirir. Bu bakımdan bu işlemi sadece muhasebecinin yapacağı bir iş olarak görmek hatalı olur. Özellikle endüstri işletmelerinde sayım işlemlerine teknik elemanların da katılması doğru olur.

Envanter hazırlıkları, işletmede bulunan iktisadi varlıkların türleri itibariyle sınıflandırılmasıyla başlar. İşletmelerde tüm varlıkların özellikle malların sınıflandırma işlemi esasen önceden yapılmış olması ve bunun işletmenin faaliyet süresince devam ettirilmiş olması gerekir.

Her büyüklükteki işletmede, özellikle endüstri işletmelerinde, bu düzenin önemi büyüktür. Eğer önceden yapılmamışsa, sayım işlemleri sırasında her türlü varlıklar (mallar, duran varlıklar vb.) işletmede belirli yerlere yerleştirilirler. Ayrıca malların türlerine göre dolaplar, gözler ve raflar düzenlenir. Bundan sonra her mal türüne bir numara verilerek etiketleri yazılır ve malın bulunduğu yer üzerine yerleştirilir.

Envanter çıkarılırken en çok neye dikkat edilmelidir?

SIRA SİZDE

Envanter çıkarılırken en önemli noktalardan biri mevcut malların doğru sayımıdır. Mallar, işletmelerin faaliyet sonuçlarını etkileyen en önemli varlık kalemi olduğundan bunların doğru sayılmaması, mali durumun ve faaliyet sonucunun yanlış belirlenmesine neden olacaktır. Bu bakımdan doğru sonuçlara ulaşabilmek için malların tipleri, modelleri, kaliteleri vb. özellikleri dikkatten uzak tutulmamalıdır.

Sayım işleminin yanlış yapılması neyi değiştirir?

SIRA SİZDE

Envanter Defteri ve Listeleri

İşletmenin bilanço günü itibariyle yaptıkları muhasebe dışı envantere saptanan tüm varlık ve borçları dökümlü olarak envanter defterine kaydolunur. Ayrıca, düzenlenen dönemsonu bilançosu da bu deftere geçirilir.

Söz konusu defter, az yapraklı bir ticari defter (yevmiye defteri, büyük defter) şeklinde olabileceği gibi ihtiyaç duyulan bilgilerin yazılmasına olanak sağlayan sütunları içerecek şekilde özel olarak da bastırılabilir.

Envanterin esas olarak "envanter defteri"ne çıkarılması gerekirse de geniş hacmi olan ve çok çeşitli mal bulunduran büyük işletmeler envanterlerini listelere yazabilir ve bunların özetini envanter defterine kaydedebilirler (TK. M. 73, VUK. m. 188).

Envanter defterinde ne tür bilgiler yer alır?

SIRA SİZDE

Değerleme

Değerleme işlemi, muhasebe dışı envanterin sayımdan sonraki aşamasıdır. "Envantere değerlendirme; bir işletmenin varlık ve borçlarının bilanço günündeki değerlerinin tespit ve takdiridir" şeklinde tanımlanabilir.

Değerleme ne demektir? Neyin değerlendirilmesi yapılır?

SIRA SİZDE

Değerlemenin amacı, işletmenin belirli bir andaki iktisadi ve mali yönden gerçeğe en yakın durumunu ve hesap dönemi sonucunu (kar veya zararı) saptamaktır. Bu amaçla işletmeye ait tüm varlıklar sayılıp miktarları saptandıktan sonra pa-

ra birimiyle (TL ile) çarpılarak değerleri hesaplanır. Bu bakımdan bir fiyatlandırma işlemi olarak da adlandırabileceğimiz değerlendirme olayı, kullanılan değerlendirme ölçülerine göre işletmenin iktisadi ve mali durumunun bilançodaki görünümünü ve faaliyet sonucunu (kar veya zararı) etkileyecektir.

Değerlemede kullanılacak ölçü ve yöntemler çeşitlidir. Bu ölçü ve yöntemlerin neler olduğu muhasebenin genel kabul görmüş ilkelerinde, Ticaret Kanununda ve Vergi Usul Kanununda belirlenmiştir. Bu bakımdan muhasebe işlerini yürütmekle görevli kişilerin sözü edilen ilkeleri ve kanunlarda yer alan değerlendirme ile ilgili konuları iyi bilmeleri gerekir. Bu konular Genel Muhasebenin ileri aşaması olup 2. Sınıf Muhasebe Uygulamaları dersinde daha ayrıntılı olarak işlenecektir. Bu nedenle bu konuda ayrıntıya girmeyen bilgileri vereceğiz.

SIRA SİZDE

Envanter çıkarırken niçin değerlendirme yapılır?

Türk Ticaret Kanununda Değerleme

T.Ticaret Kanununda şahıs işletmeleri ve şahıs şirketleri, ticari bilançolarını düzenlerken değerlendirme ölçülerinin seçiminde genel olarak serbest bırakılmışlardır. İşletme sahibi ya da ortaklar tüm mal varlıklarıyla üçüncü kişilere karşı sorumlu olduklarından bir varlığı değerlemede maliyet değeri ile piyasa değerinden birini seçebilir. Bu yoruma Ticaret Kanununun 75. maddesindeki "Bütün aktifler, en çok bilanço gününde işletme için haiz oldukları değer üzerinden kaydolunurlar..." hükmünden varılmaktadır.

Sermaye şirketlerinin üçüncü kişilere karşı sorumlulukları nominal (esas) sermayeleri ile sınırlı olduğundan bu kişileri şirketten olan alacaklarını güvence altına almak amacıyla yüksek değerle değerlendirmeyle ticari karı yüksek göstererek, sermayenin kar payı olarak dağıtılmasına engel olunmak istenmiştir. İşte bu nedenle Ticaret Kanunu, sermaye şirketlerine değerlendirme için bir tavan, yani üst sınır koymuştur. Başka bir deyişle Ticaret Kanununda sermaye şirketleri için düşük değerle değerlendirme esastır (TK. m. 460, 461).

SIRA SİZDE

Ticaret Kanunu sermaye şirketleri için neden düşük değerlemeyi benimsemiştir?

Muhasebe İlkelerine Göre Değerleme

İşletmeyle ilgili kişi ve kuruluşların bilgi ihtiyaçlarını tatmin edecek nitelikte mali tabloların hazırlanmasına olanak sağlamak üzere muhasebede çok sayıda ilkeler uygulanır. Yaygın olarak benimsenmeleriyle "genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri" adını alan bu ilkelerde:

1. Maliyet fiyatıyla değerlendirme,
2. Maliyet fiyatı ile piyasa fiyatından düşük olan bir değerlendirme, şeklinde değerlendirme ölçülerini görmekteyiz. Bu ölçüler, çeşitli bilanço kalemlerinin değerlemesinde esas alınmaktadır. Muhasebe ilkeleri genellikle Ticaret Kanununun bu konudaki hükümlerine ters düşmez; çoğu noktalarda açıklık getirerek muhasebe uygulamasının gelişmesine yardımcı olur.

SIRA SİZDE

Muhasebede yaygın olarak kullanılan değerlendirme ölçüleri nelerdir?

Vergi Usul Kanununda Değerleme ve Değerleme Ölçüleri

VUK'un 258. maddesi değerlemeyi "vergi matrahlarının hesaplanmasıyla ilgili iktisadi kıymetlerin takdir ve tesbitidir" şeklinde tanımlamaktadır. Dönemsonu bilançosu, dolayısıyla o dönemin kar veya zararı değerlendirme sonucu ortaya çıkacaktır. Çünkü, Gelir Vergisi Kanununun 38. maddesi ticari kazancı (vergi matrahını) teşebbüsün dönemsonu ve dönembaşı özsermayelerinin karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan olumlu fark olarak tanımlar. Özsermaye de varlıkların ve borçların değerlendirilmesiyle belirlenecektir.

Değerlemede varlıklar ve yabancı kaynaklar (borçlar) herbiri tek tek ele alınır ve değerlendirilir. Bu konular 2. sınıfta "Muhasebe Uygulamaları" dersinde ayrıntılı olarak işlenecektir.

Vergi Usul Kanununa (md:261) göre değerlendirilmede kullanılacak değerlendirme ölçüleri şunlardır.

1. Maliyet bedeli
2. Borsa rayici
3. Tasarruf değeri
4. Mukayyet değer
5. İtibari değer
6. Vergi değeri
7. Rayiç bedel
8. Emsal bedeli ve emsal ücreti

Burada sadece V.U.K. md.261 göre değerlendirme ölçüleri sıralanmıştır. Bu ölçülerin anlamı ve uygulanış şekillerini ikinci sınıfta okuyacağınız Muhasebe Uygulamaları dersinde göreceksiniz.

Vergi Usul Kanununa göre değerlendirme hangi ölçülerle ve hangi amaçla yapılır?

SIRA SİZDE

Muhasebe İçi Envanter

Muhasebeye dönemsonu işlemlerinin tamamlanabilmesi için muhasebe dışı envantere (sayım ve değerlendirme işlemlerinden) elde edilen veri ve bilgilerin muhasebe içi envanter işlemleriyle bütünlüğe kavuşturulması gerekir.

Muhasebe dışı envanter yapıldıktan; yani işletmeye dahil tüm mevcutlar, alacak ve borçlar sayılıp, ölçülüp, TL cinsinden değerleri belirlendikten sonra belirlenen değerler genel geçici mizandaki rakamlarla karşılaştırılır. Eğer bunlar arasında bir denklik (eşitlik) varsa yapılacak bir işlem yoktur. Belirlenen değerler dönemsonu bilançosunda görülecektir.

Envantere bulunan değerler ile hesaplarda yer alan değerler arasında farklılık olduğunda ne yapılmalıdır?

DÜŞÜNELİM

Hesaplarda görülen değerler ile muhasebe dışı envanter (sayım ve değerlendirme) sonucu bulunan değer arasında fark çıkarsa, gerçek değerler sayım ve değerlendirme sonucunda bulunan değer olduğundan, hesaplar bu değerleri verecek şekilde envanter kayıtları olarak ifade edilen muhasebe kayıtlarıyla ayarlanır ve düzeltilir. Bu kapsamda varlıkların ve borçların sayımı, kontrolü ve değerlendirilmesi ile ilgili kayıtlar, gerçekleşen kar veya zararların kaydı, dönem içinde yapılmış hatalı kayıtların düzeltilmesi, unutulmuş işlemlerin kaydedilmesi, gelir ve giderlerin dönem ayarlanması, gelir ve gider hesaplarının "Dönem Karı veya Zararı Hesabı"na devredilerek kapatılması işlemleri yapılır.

Muhasebe içi envantere hangi işlemler yapılır?

SIRA SİZDE

TİCARİ KAR VE MALİ KAR KAVRAMLARI

Dönemsonunda bulunacak kar veya zararın vergi yasalarımız açısından durumu nedir?

Değerleme ile ilgili hükümlerin Ticaret Kanunu ile Vergi Usul Kanununda farklı biçimde düzenlenmiş olması uygulamada iki değişik kar kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ticaret Kanunu ile aynı paralelde olan muhasebe ilkelere göre saptanan kara **ticari kar**; vergi kanunlarına uyularak saptanan kara da **mali kar** (vergi karı-matrahı) denir.

Ticari kar ile mali karın birbirlerinden farklı oluşu; Ticaret Kanunu (ve muhasebe ilkeleri) ile vergi kanunlarında işletme karının farklı açılardan ele alınmış olmasından ileri gelmektedir. Kar, vergi kanunlarında vergilendirme yönünden; Ticaret Kanununda (ve muhasebe ilkelerinde) ise, üçüncü kişilerin haklarını koruma açısından ele alınmıştır.

İşletmeler, Ticaret Kanununda belirtilen üst sınırı aşmamak koşuluyla varlıklarını diledikleri değerlendirme ölçüleriyle değerlendirmekte serbesttirler.

Ticari karı saptamak için işletme faaliyetleri sırasında oluşan giderlerin tümü, hiçbir koşula bağlı olmaksızın dönemin gelirlerinden indirilebilir. İşletme muhasebe ilkeleri ışığında gerekli gerekli amortisman ve şüpheli alacaklar karşılığı ayrıarak dönemin karından düşülebilir. Ticaret Kanununda ve muhasebe ilkelerinde ihtiyatlılık kavramı gereği düşük değerle değerlendirme yaklaşımına karşılık, Vergi Usul Kanunu kural olarak taban sınırı belirlemiş olup, bu ölçülerin altına inilemez. Çünkü vergi yasalarının bir amacı da vergi adaletini sağlamaktır. Ayrıca, vergi kanunlarımızda bazı giderlerin kardan (ticari kazançtan) düşürülmesini önleyen hükümler bulunmaktadır. Bu arada bazı gelirler de vergiden istisna tutulmuşlardır. Bu nedenlerle ticari kar ve mali kar tutarları genellikle birbirinden farklı olmaktadır.

SIRA SİZDE

Ticari kar ve mali kar nedir? Bu iki kar kavramı hangi nedenlerle birbirinden farklı olmaktadır?

Özet

Dönemsonu işlemlerine gerek var mı, varsa neden?

- Bir muhasebe döneminin sonunda hesapların dökümünü gösteren genel geçici mizan, dönemsonu (envanter) bilgileri olmaksızın bilanço ve gelir tablosunun doğru düzenlenmesine olanak vermez. Çünkü, mal hareketlerinin kayıt yöntemlerindeki farklılıklar, bazı alacakların tahsil olanağının kısmen veya tamamen ortadan kalkması, yabancı paralarda ve menkul kıymetlerde meydana gelen değer değişiklikleri, duran varlıkların amortismanı, borçlarda meydana gelen değişiklikler ile gelir ve giderlerle ilgili tahakkuk, tahsil ve ödeme işlemlerinden kaynaklanan farklılıklar gibi nedenlerle varlık, borç, özsermaye, gelir ve gider unsurlarının gerçek değerleriyle hesaplarda görünen değerleri her zaman aynı olmaz. Adı geçen unsurların gerçek veya gerçeğe en yakın değerleriyle ilgili hesaplarda gösterilmesi ve bu hesaplardan yararlanarak düzenlenen mali tablolarda işletmenin durumuyla ilgili doğru bilgilerin yer almasının sağlanabilmesi için dönemsonu işlemleri gereklidir.

Dönemsonu işlemleri nelerdir ve herbir işlem ne zaman ve nasıl yürütülür?

- Dönemsonu işlemleri; sayım, değerlendirme ve dönemsonu-envanter kayıtları olmak üzere üç aşamada özetlenebilir.
- Sayım adı verilen aşamada; işletmenin sahip olduğu varlıklar ile borçların miktar olarak tespiti ve kontrolü yapılır. Değerlemede ise sayım aşamasında miktar olarak belirlenen varlıklar ile borçların para cinsinden tutarları (kaç liralık oldukları) belirlenir. Böylece varlık ve borçlar muhasebe diliyle ifade edilebilir hale getirilmiş olur. Değerleri tam ve gerçeğe uygun olarak belirlenmiş varlıklar ile borçlar arasındaki fark da özsermayeyi verecektir. Sayım ve değerlendirme işlemlerinin tümüne "muhasebe dışı envanter" adı verilmektedir.
- Bundan sonra, mevcut muhasebe kayıtları ile muhasebe dışı envanter bilgilerinin karşılaştırılması sonucunda ortaya çıkan farkları, hesaplarda düzeltmeler yaparak gidermek üzere, gerekli kayıtlar (yevmiye ve büyük defterde) yapılır. Bu kayıtlara da "muhasebe içi envanter" adı verilmektedir.

Dönemsonunda bulunacak kar veya zararın vergi yasalarımız açısından durumu nedir?

- Dönemsonu işlemleri kapsamındaki "değerleme" ile ilgili hükümlerin Ticaret Kanunu ile Vergi Usul Kanunu'nda farklı biçimde düzenlenmiş olması, uygulamada iki farklı kar kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Uygulamada muhasebe ilkeleri ve Ticaret Kanunu hükümlerine göre bulunan kara "ticari kar", Vergi mevzuatına göre bulunan kara ise "mali kar" (vergi karı veya vergi matrahı) adı verilmektedir. Mali kar, üzerinden vergi hesaplanacak tutar olmaktadır.

Kendimizi Sınayalım

Bu üniteyi anlayıp anlayamadığınızı ölçmek için aşağıdaki soruları, sınav oluyormuş gibi cevaplayınız. Doğru cevapları ünitenin sonunda bulacaksınız. Başarı durumunuza göre ünitenin tümüne ya da cevaplayamadığınız sorulara ilişkin bölümleri yeniden çalışıp çalışmayacağınıza kendiniz karar verin. **UNUTMAYINIZ Kİ, SİZİ DEĞERLENDİRECEK KİŞİ, ŞU ANDA YİNE SİZSİNİZ.**

1. İktisadi varlıkların büyük defter hesaplarında yer alan değerleri dikkate alınmaksızın bu varlık ve borçların tek tek sayılması, kontrol edilmesi ve değerlendirilmesi işlemlerine ne ad verilir?

- Muhasebe içi envanter
- Hesapların kapatılması
- Kesin mizanın hesaplanması
- Bilançonun düzenlenmesi
- Muhasebe dışı envanter

2. Aşağıdakilerden hangisi "muhasebe dışı envanteri" ifade eder?

- Unutulan işlemlerin kaydı
- Kar veya zararın kaydı
- Hatalı kayıtların düzeltilmesi
- Sayım ve değerlendirme işlemleri
- Gelir ve giderlerin dönem ayarlaması

3. İşletmelerin her muhasebe döneminde çıkarmak zorunda olduğu envantere ne ad verilir?

- Kuruluş envanteri
- Dönemsonu envanteri
- Devir envanteri
- Tasfiye envanteri
- Aralıklı envanter

4. Aşağıdakilerden hangisi muhasebe dışı envanter kapsamında **değildir**?

- Stoktaki malların sayılması ve TL cinsinden bulunması
- Demirbaşların sayılması
- Bulunan stok sonuçlarına göre ilgili hesaplara kayıt yapılması
- Kasadaki paranın sayılması
- Kasadaki yabancı paranın sayılması ve değerlendirilmesi

5. Dönemsonu işlemlerinin en ayrıntılı şekilde yapıldığı bilanço kalemi hangisidir?

- Bankalar
- Hisse senetleri
- Borç senetleri
- Sermaye
- Ticari mallar

6. Aşağıdaki değerlendirme ölçülerinden hangisi Vergi Usul Kanununda **yer almaz**?

- Tasarruf değeri
- Mukayyet (kayıtlı) değer
- Borsa rayıcı
- İtibari değer
- Maliyet fiyatı ile piyasa fiyatından düşük olan değer

7. "Değerleme" aşağıdaki seçeneklerde belirtilen işlemlerin hangisinden önce yapılır?

- Dönembaşı bilançosunun düzenlenmesi
- Envanter kayıtlarının yapılması
- Genel geçici mizanın hazırlanması
- Kasadaki yabancı paraların sayılması
- Duran varlıkların mevcut ve sağlam olup olmadığının kontrol edilmesi

8. Muhasebe ilkeleri ve Ticaret Kanunu hükümleri dikkate alınarak bulunan net faaliyet sonucuna ne ad verilir?

- Ticari kar veya zarar
- Mali kar veya zarar
- Faaliyet karı veya zararı
- Brüt satış karı veya zararı
- Vergi sonrası kar veya zarar

9. Mali kar, hangi kanunda yer alan değerlendirme hükümlerine göre bulunur?

- Türk Ticaret Kanunu
- Borçlar Kanunu
- Vergi Usul Kanunu
- Katma Değer Vergisi Kanunu
- Sermaye Piyasası Kanunu

10. Aşağıdakilerden hangisi envanter işlemlerinden sonra yapılır?

- Yevmiye kayıtları
- Büyük defter kayıtları
- Genel geçici mizan
- Kesin mizan
- Envanter listelerinin hazırlanması